

กะ ทำให้ประชาชนเชื่อและยอมรับเคารพนับถือในพระอัลเลาะห์ที่เจ้าแต่เพียงพระองค์เดียว อันเป็นการขัดแย้งกับความเชื่อเดิมของเผ่ากูรอิชซึ่งมีอิทธิพลอยู่ในขณะนั้น

พระมะหะหมัดและบรรดาสาวกได้รับการต่อต้านและถูกวางแผนโดยชาวเผ่ากูรอิชที่จะกำจัดพระองค์ จนต้องเสด็จลี้ภัยไปสู่เมืองยาatrib เมื่อวันที่ 20 กันยายน ค.ศ. 622 ด้วยความช่วยเหลือของอาบู บากร์ และอาลี ซึ่งต่อมาชาวมุสลิมได้พากันถือเหตุการณ์สำคัญในครั้งนั้นเป็นปีลี้ภัยโดยการนับให้เป็นปีเริ่มต้นแห่งศักราชฮัจรียะ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา พระมะหะหมัดได้รับการยกย่องให้เห็นหัวหน้าปกครองเมืองยาatribด้วยความเลื่อมใสศรัทธาเป็นอย่างยิ่ง ทรงวางรากฐานทางศาสนาโดยการสร้างมัสยิดขึ้นในนครยาatrib กำหนดให้วันศุกร์เป็นวันพระ (Sabbath) กำหนดให้ผู้เลื่อมใสศรัทธาประกอบพิธีนมัสการและกล่าวสดุดีพระเจ้าด้วยเสียงดัง ๆ ทรงเตรียมผู้คนเพื่อรับศึกกับกองทัพเผ่ากูรอิชที่ยกทัพจากเมกกะมารุกรานจนได้รับชัยชนะถึง 3 ครั้ง

ในปี ค.ศ. 630 หลังจากที่พระองค์ได้วางรากฐานทางศาสนาอิสลามในดินแดนแห่งนั้น ไว้ได้อย่างมั่นคงแล้ว จึงยกกองทัพไปทำสงครามกับชาวกูรอิชที่เมืองเมกกะจนได้รับชัยชนะ ทรงสั่งให้ทำลายรูปเคารพเสียทั้งหมด เหลือแต่วิหารบัยตุลเลาะห์และหินดำ ทรงยกโทษให้อภัยต่อศัตรูที่กลับมายอมรับนับถือในคำสอนของพระองค์ ภายหลังจากนั้นจึงทรงยกกองทัพติดตามไปปราบปรามศัตรูที่หลบหนีไปตั้งมั่นอยู่ที่เมืองตาสีฟจนได้รับชัยชนะ ทำให้ชาวเมืองออกมาสวามิภักดิ์และยอมรับนับถือศาสนาอิสลามโดยทั่วกัน ชัยชนะครั้งนั้นทำให้เกียรติยศของพระมะหะหมัดเป็นที่ยำเกรงแก่ชาวอาหรับเผ่าอื่น ๆ ทั่วไป ทำให้ศาสนาอิสลามได้รับความเคารพนับถือและก้าวขึ้นสู่ความมั่นคงรุ่งเรือง นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

เมื่อพระมะหะหมัดมีพระชนมายุได้ 63 พรรษา ได้ทรงเป็นผู้นำของบรรดาชาวอาหรับเผ่าต่าง ๆ ที่นับถือศาสนาอิสลามออกเดินทางเพื่อไปนมัสการหินดำ ณ มหาวิหาร บัยตุลเลาะห์ ที่เมืองเมกกะ พระองค์ได้ทรงประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เพื่อพระประสงค์ที่จะให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่อิสลามิกชนทั้งหลายจะได้ยึดถือปฏิบัติเป็นประจำในปีต่อไป ต่อมาจึงกลายเป็นประเพณีทางศาสนาของชาวมุสลิมที่ทุกคนยึดถือ จะได้เดินทางเพื่อจาริกแสวงบุญไปนมัสการสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้

ในโอกาสนั้น องค์พระมะหะหมัดได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นปัจฉิมโอวาทให้อิสลามิกชนทั้งหลายยึดมั่นในบทบัญญัติของพระเป็นเจ้า ให้มีความเมตตาต่อมนุษยชาติ ให้มีความสามัคคีและให้ถือว่าชาวมุสลิมทุกคนไม่ว่าจะอยู่ที่ใดในโลกล้วนแต่เป็นพี่น้องกัน

มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ภายหลังจากที่พระองค์ทรงแสดงพระธรรมเทศนาจบลง ทรงยกพระกรขึ้นฟ้า และทรงเปล่งวาจาที่มีความว่า

“ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า บัดนี้ ข้าพระองค์ได้มอบโอวาทและปฏิบัติกรณียกิจตามพระบัญชาแห่งพระองค์สำเร็จแล้ว”

พร้อมกันนั้นประชาชนชาวมุสลิมทั้งหลายที่ประชุมกันอยู่ ณ ที่นั้นต่างพร้อมใจกันเปล่งเสียงแซ่ซ้องสาธุการยอมรับในความสำเร็จแห่งผลการปฏิบัติตามพระบัญชาของพระเจ้าที่พระองค์ทรงได้รับมอบหมายมาทุกประการ

หลังจากทรงดำเนินกลับจากการแสดงพระธรรมเทศนาในครั้งนั้นไม่นานพระมะหะหมัดผู้ทรงอยู่ในฐานะองค์พระศาสดาแห่งศาสนาอิสลามก็เริ่มประชวรและสิ้นพระชนม์ในปี ค.ศ. 632 ขณะพระชนมายุได้ 63 พรรษา (สุวัตนันท์ จันทรจางง, 2540: 297-301)

หลังจากที่พระมะหะหมัดสิ้นพระชนม์ ศาสนาอิสลามได้แตกออกเป็น 2 นิกาย คือ นิกายชีอะห์ (Shiah) เห็นว่าตำแหน่งผู้นำทางศาสนาสืบต่อจากพระมะหะหมัดควรได้แก่ อาลี ซึ่งเป็นทายาทของพระองค์ และนิกายฆวาริช (Khavarij) เห็นว่าผู้นำทางศาสนาควรจะมาจากการเลือกตั้ง

ภายหลังได้เกิดนิกายที่สาม เรียกว่า นิกายซุนนะห์ หรือสุหนี่ (Sunni) เป็นนิกายที่ถือตามหลักปฏิบัติของพระมะหะหมัดอย่างเคร่งครัด มีอาบู บากร์ สาวกที่เป็นเพื่อนสนิทและเป็นพ่อตาของพระมะหะหมัดได้รับเลือกเป็นประมุขทางศาสนจักร และอาณานิกรสืบต่อมาในฐานะกาหลิบ (Galiph)

ประมาณกลางคริสต์ศตวรรษที่ 18 ได้เกิดนิกายฮาหฺฮาบี ผู้ตั้งนิกายนี้คือ โมฮัมเหมด อับดุล วาฮับ เขาอ้างว่านิกายนี้เคร่งครัดต่อหลักของศาสนาอิสลามมากกว่านิกายอื่น เชื่อและเคารพเลื่อมใสศรัทธาต่อพระอัลเลาะห์เจ้าแต่เพียงพระองค์เดียว ไม่ให้ความนับถือต่อท่านนะบีมะหะหมัดและศาสนาพยากรณ์อื่นใดทั้งสิ้น เพราะถือว่า หากให้ความนับถือบุคคลเหล่านั้นก็ย่อมเท่ากับให้ความนับถือรูปเคารพอันเป็นการขัดกับหลักการของศาสนาอิสลาม

ศาสนาอิสลามนิกายซุนนะห์ หรือสุหนี่ นั้น ชาวมุสลิมส่วนใหญ่ไม่ถือว่าเป็นนิกายแต่ถือว่าเป็นศาสนาแท้ดั้งเดิมของชาวมุสลิม เช่นในประเทศซาอุดีอาระเบียและประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามส่วนใหญ่โดยทั่วไป ส่วนศาสนาอิสลามนิกายชีอะห์มีประชาชนส่วนใหญ่ให้การเคารพนับถือกันอยู่ในประเทศอิหร่าน อิรัก บางส่วน ในอินเดียบางแห่ง และในประเทศอาฟกานิสถานและซีเรีย ส่วนนิกายคอวาริชญ์ มีผู้นับถือกันในประเทศซีเรียและตุรกี

พระคัมภีร์ของศาสนาอิสลาม

ศาสนาอิสลามมีพระคัมภีร์เรียกว่า กุรอาน หรือ โกอหฺร่าน ซึ่งตามศัพท์ มีความหมายว่า การสาธยายมนต์ การรำยมนต์ หรือการอ่องโองการแห่งพระผู้เป็นเจ้า มุสลิมทุกคนถือว่าพระคัมภีร์กุรอานคือเทวบัญชาและเป็นถ้อยคำที่แท้จริงของพระผู้เป็นเจ้าที่มอบหมายให้ท่านนะบีมะหะหมัดในฐานะองค์พระศาสนารับมาประกาศเป็นตอน ๆ ถือว่าเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ที่มุสลิมทั้งหลายต้องแสดงความเคารพอย่างเคร่งครัด

เนื้อหาในพระคัมภีร์อันศักดิ์สิทธิ์ (อัลกุรอาน) กล่าวถึงตั้งแต่พระศาสดามะหะหมัดในฐานะที่ทรงเป็นซอล ที่ได้รับมอบหมายให้นำโองการจากพระเจ้าด้วยวิธีต่าง ๆ กัน เช่น ด้วยการคลใจ (วะฮียะคัฟฟียะ) การฝัน การได้ยินเสียง หรือการเห็นภาพขณะที่อยู่ในภวังค์ (บินจะรอฮิฮาบ) และโดยโองการผ่านทางเทวดา (วะฮียะมัดสุวระ) เป็นคราว ๆ ไปขณะที่องค์นะบีมะหะหมัดประทับอยู่ ณ สถานที่สำคัญ 2 แห่ง คือ ที่นครเมกกะ และนครเมดีนา ในช่วงระยะเวลาก่อนและหลังศักราชฮิจรียะห์ (ปีถ้ำ) (สุวัณน์ จันทรจันง, 2540: 302-303)

หลักคำสอนของศาสนาอิสลาม

คำสอนของศาสนาอิสลาม ประกอบด้วยหลักสำคัญ 2 ประการ คือ

1. หลักศรัทธา 6 ประการ
2. หลักปฏิบัติ 5 ประการ

หลักศรัทธา 6 ประการ

1. ศรัทธาต่อพระผู้เป็นเจ้า โดยเชื่อว่าพระเจ้าที่แท้จริงมีเพียงพระองค์เดียว คือพระอัลเลาะห์ (ซุบหฺ) และต้องไม่ตั้งสิ่งอื่นใดขึ้นมาเพื่อการเคารพสักการะอื่นนอกจากพระองค์ พระองค์ทรงสร้างสรรพสิ่งทั้งปวง ทรงไว้ซึ่งความเมตตากรุณา และความยุติธรรม ศรัทธาที่มีต่อพระเจ้าคือหัวใจของการเป็นอิสลามิกชนที่แท้จริง

2. ศรัทธาต่อเทพบริการของพระผู้เป็นเจ้า ซึ่งเรียกว่ามะลาอิกะห์ มีลักษณะเป็นนามธรรมไม่มีตัวตน มะลาอิกะห์มีหน้าที่ปฏิบัติตามคำบัญชาของพระผู้เป็นเจ้า มะลาอิกะห์มีจำนวนมาก และมีหน้าที่ต่าง ๆ กัน เช่น มีหน้าที่นำปัจจัยยังชีพมาให้สิ่งมีชีวิตในโลก ทำหน้าที่บันทึกความคิดความชั่วของมนุษย์ ทำหน้าที่ถอดวิญญาณของมนุษย์ เป็นต้น

3. ศรัทธาในพระคัมภีร์อัลกุรอาน ศาสนาอิสลามเชื่อว่า ก่อนที่พระเจ้าจะประทานคัมภีร์กุรอานอันถือว่าเป็นคัมภีร์ฉบับสุดท้ายมาให้กับมวลมนุษยชาติโดยผ่านทางนะบีมะหะหมัด (ซอล) นั้น พระองค์ได้ทรงประทานพระคัมภีร์อื่น ๆ ให้กับอดีตพระศาสดาก่อน ๆ มาแล้วเป็นจำนวนถึง 104 พระคัมภีร์ คัมภีร์ที่สำคัญได้แก่ คัมภีร์เตารอด (The Old Testament) พระองค์

ได้ประทานผ่านทางนะบี มูซา (โมเสส) คัมภีร์อันญิล (The New Testament) ทรงประทานแก่ นะบี อีซา หรือพระเยซูคริสต์ คัมภีร์ซามูร์ ได้ทรงประทานแก่ นะบี ดาวิด หรือเดวิด เป็นต้น สำหรับพระคัมภีร์อัลกุรอานนั้น มุสลิมทุกคนจะต้องเชื่อว่าเป็นคัมภีร์ฉบับสุดท้ายที่มีความสมบูรณ์ยิ่งกว่าพระคัมภีร์อื่นใดที่พระเจ้าทรงเคยประทานแก่ศาสดาที่ผ่านมาแล้วในอดีต

4. ศรัทธาในองค์พระศาสดา ที่พระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้าของแต่งตั้งให้เป็นผู้ประกาศสั่งธรรมแก่มวลมนุษยชนในแต่ละยุคแต่ละสมัย โดยมีพระศาสดามะหะหมัดเป็นศาสดาองค์สุดท้าย ศาสนาอิสลามเชื่อว่า พระศาสดาทูตหรือผู้รับโองการจากพระเจ้าให้นำบทบัญญัติของพระองค์มาสั่งสอนแก่มวลมนุษยชนในแต่ละยุคแต่ละสมัยนั้นมี 2 ประเภท คือ

นะบี หมายถึง ศาสนทูตผู้ที่ได้รับมอบหมายหน้าที่ให้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างตามบทบัญญัติของพระองค์อย่างเฉียวเท่านั้น

รซูล หรือ รอซูล คือ ศาสนทูตผู้ที่ได้รับมอบหมายหน้าที่ให้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างตามบทบัญญัติของพระองค์กับทำการเผยแผ่บทบัญญัตินั้นแก่มวลมนุษยชาติทั่วไป

ในพระคัมภีร์อัลกุรอานได้กล่าวถึงศาสดาทูตทั้งหมดที่เคยมีมาตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบันว่ามีจำนวนรวมกันทั้งหมด 25 องค์ เริ่มแต่ นะบีอาดัม เป็นองค์ที่ 1 นะบี มูซา (โมเสส) องค์ที่ 11 นะบีดาวิด (เดวิด) เป็นองค์ที่ 16 นะบี อีซา (พระเยซูคริสต์) เป็นองค์ที่ 17 และนะบีมะหะหมัดเป็นองค์สุดท้าย (องค์ที่ 25) และถือกันว่าพระองค์ทรงเป็นทั้งนะบีและรอซูล

5. ศรัทธาในวันพิพากษา ศาสนาอิสลามเชื่อว่า โลกปัจจุบัน (ดunya) เป็นเพียงโลกแห่งการทดลอง ไม่จีรังยั่งยืน รอวันแห่งความพินาศและแตกสลายที่จะมาถึง ที่ชาวมุสลิมเรียกว่า วัน “กียามะฮ์” อันถือว่าเป็นวันพิพากษาหรือวันกำเนิดปรโลกที่จะเกิดขึ้นมาใหม่ ซึ่งจะเป็นโลกอมตะ ศาสนาอิสลามเรียกว่า โลกอาคีรัต ซึ่งมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหลายที่จุติขึ้นมาใหม่ในโลกนี้จะมีชีวิตอันเป็นนิรันดร์ ในวันกียามะฮ์นี้ ทุกชีวิตที่ตายไปแล้วจะกลับฟื้นคืนชีพอีกครั้งหนึ่งเพื่อรอรับการชำระผลกรรมที่ทำไว้ในสมัยที่ยังมีชีวิตอยู่ตามควรแก่กรรม เป็นการเตือนให้มุสลิมทุกคนศรัทธาในวันพิพากษาเพื่อจะได้สร้างสมแต่ความดีไว้เพื่อผจญกับชีวิตในโลกหน้า

6. ศรัทธาในกฎกำหนดสภาวะการณ์ของพระเจ้า ศาสนาอิสลามกล่าวถึงกฎกำหนดสภาวะการณ์ไว้ว่า พระอัลเลาะห์เจ้าทรงเป็นผู้กำหนดความเป็นไปแห่งโลกและมวลมนุษย์ไว้ 2 ลักษณะ คือ สภาวะการณ์คงที่ อันได้แก่กฎธรรมชาติ เช่น ดินฟ้าอากาศ การโคจรของดวงดาว ชาติพันธุ์ของมนุษย์ ฯลฯ กับสภาวะการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอันขึ้นอยู่กับเหตุและผลที่มนุษย์

แต่แต่ละคนสามารถจะเลือกใช้สติปัญญาของตนเองประพฤติปฏิบัติ โดยที่พระผู้เป็นเจ้าทรงสร้างมนุษย์ให้มีสภาพของความเป็นคนมาเหมือน ๆ กัน พร้อมกันนี้ พระองค์ได้ประทานแนวทางในการประพฤติปฏิบัติเพื่อความดีงามมาให้แล้ว ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าผู้ใดจะเลือกสถานภาพอย่างไรตามผลของการกระทำของเขาเหล่านั้น (สุวณฺ์น จันทรจันง, 2540: 304-306)

หลักปฏิบัติ 5 ประการ

1. การปฏิญาณตน มุสลิมทุกคนต้องประกาศยอมรับนับถือด้วยความศรัทธาและด้วยความบริสุทธิ์ใจว่า พระอัลเลาะห์เจ้าทรงเป็นพระเจ้าสูงสุดแต่เพียงพระองค์เดียวเท่านั้น มุสลิมทุกคนจะต้องประพฤติปฏิบัติตามโอองการที่พระองค์ทรงบัญชา และต้องเว้นปฏิบัติในสิ่งที่ทรงห้าม มุสลิมทุกคนต้องยอมรับความเป็นเอกภาพสูงสุดของพระองค์โดยไม่ให้มีสัญลักษณ์อื่นใดไว้สำหรับการเคารพบูชา

2. การบำเพ็ญนัสการ เป็นการแสดงความเคารพต่อพระผู้เป็นเจ้าซึ่งเรียกว่า ละหมาด หรือละหมาซ การละหมาด เป็นการทาสมาชิเป็นการสำรวมตนต่อพระผู้เป็นเจ้า การละหมาดมีการปฏิบัติวันละ 5 ครั้ง คือตอนเช้าก่อนดวงอาทิตย์ขึ้นครั้งหนึ่ง ตอนหลังเที่ยงครั้งหนึ่ง ตอนเย็นครั้งหนึ่ง หลังจากดวงอาทิตย์ตกแล้วครั้งหนึ่ง และตอนกลางคืนก่อนเข้านอนครั้งหนึ่ง และต้องทำเป็นประจำทุกวัน ยกเว้นสตรีที่มีประจำเดือน หรือมีเลือดออกหลังการคลอดบุตร

3. การถือศีลอดในเทศกาลรอมดอน ในคัมภีร์อัลกุรอาน กำหนดให้มุสลิมที่บรรลุนิติภาวะและมีสุขภาพสมบูรณ์ถือศีลอดในเทศกาลรอมดอน ซึ่งตรงกับเดือนที่ 9 แห่งศักราชฮิจรียะ เป็นเวลา 1 เดือน เพื่อเป็นการน้อมปฏิบัติตามที่พระเป็นเจ้ากำหนดโดยปราศจากข้อแม้เพื่อฝึกความอดทนทางกายและเป็นการทดสอบความเข้มแข็งทางจิตใจให้มุสลิมรู้จักความอดอยากและความหิวโหยอันจะก่อให้เกิดความรู้สึกรู้สึกเห็นใจและช่วยเหลือเกื้อกูลด้วยการบริจาคทานให้แก่ผู้ยากจน กับทั้งเพื่อให้มุสลิมได้รำลึกถึงเหตุการณ์ในสมัยที่ท่านนะบีมะหะหมัดทรงออกไปบำเพ็ญเพียรภาวนา ณ ภูเขาฮิรอจนทรงพบกับเทวทูตผู้นำโอองการจากพระอัลเลาะห์เจ้าเพื่อนำมาเป็นหลักธรรมแก่ประชาชน

4. การบริจาคศาสนาทานชะกาต หรือซากาต (Sakat) หมายถึงการกระทำให้เกิดความบริสุทธิ์ความเจริญอกงามโดยการบริจาค ซึ่งศาสนาอิสลามบังคับให้ผู้มีทรัพย์สินมากเกินจำนวนที่กำหนดไว้บริจาคเป็นทานให้กับผู้ที่ควรได้รับ โดยมุสลิมทุกคนถือว่า บรรดาทรัพย์สินทั้งหลายที่หามาได้นั้นคือของฝากจากองค์อัลเลาะห์เจ้า ที่ทุกคนจะต้องนำส่วนหนึ่งไปบริจาคเพื่อเป็นทานแก่คนยากจน ดังในชีวิตจริงของท่านนะบีมะหะหมัดที่เคยผ่านความยากจนมาก่อน การบริจาคซากาตเป็นการสอนให้มุสลิมได้ชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ ไม่ตกเป็น

ทาสทางวัตถุด้วยความโลภและเห็นแก่ตัว เป็นการปลุกฝังให้มุสลิมทุกคนเป็นผู้มีความเมตตา กรุณา และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน อันจะเป็นการลดช่องว่างระหว่างชนชั้นในสังคมได้ ด้วยการสังคมสงเคราะห์ ทั้งนี้ ทางศาสนาถือว่า ทรัพย์สินที่จะนำไปบริจาคนั้นต้องได้มาด้วยความสุจริต และผู้บริจาคต้องมีความเต็มใจโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ไม่เจตนาที่จะโอ้อวด ความมั่งมี และไม่ตำเลียบบุญคุณต่อการกระทำ การบริจาคซากาตในความหมายเดิมนั้น มิได้ หมายถึงการเสียสละทรัพย์สินเงินทองของกินของใช้ เครื่องนุ่งห่มเท่านั้น แต่รวมถึงการให้ ด้านกำลังกาย ด้านสติปัญญา หรือการช่วยเหลือด้วยสิ่งอื่น ๆ เช่นการบริจาคสัตว์เลี้ยง แต่ต่อมาภายหลังทางศาสนาได้ให้ผู้มีทรัพย์สินและรายได้ในรอบปีจ่ายส่วนเกินที่กำหนดไว้ ให้กับผู้มีสิทธิได้รับบริจาคตามอัตราที่กำหนดไว้ คือ ร้อยละ 2.5 ต่อปี

5. การประกอบพิธีฮัจญ์ คำว่า ฮัจญ์ แปลว่า การมุ่งไปสู่ การไปเยือน หมายถึงการเดินทางเพื่อจาริกแสวงบุญ ในการประกอบศาสนกิจของชาวมุสลิม ณ มหาวิหารบัยตุลละห์ นครเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ระหว่างวันที่ 1 ของเดือนที่ 10 ถึงวันที่ 10 ของเดือน 12 ตามศักราชฮิจรียะ (ฮุลฮิจญะห์) ซึ่งทางศาสนาอิสลามถือว่า ในช่วงเวลาดังกล่าว โดยเฉพาะในวันที่ 9 และ 10 ของเดือน 12 เป็นวันสำคัญที่สุด ที่มุสลิมทั่วโลกต่างพากันไปชุมนุมทำพิธี

หลักจริยธรรมของศาสนาอิสลาม

นอกจากศาสนาอิสลามจะมีการกำหนดหลักของศรัทธาและหลักในการปฏิบัติดังกล่าวแล้ว ยังมีหลักจริยธรรมอันเกิดจากการผสมผสานของกฎเกณฑ์ปฏิบัติในพระคัมภีร์ อัลกุรอานกับวัตรปฏิบัติส่วนพระองค์ของพระนะบีมะหะหมัด ซึ่งชาวมุสลิมทั่วไปถือว่าผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามควรประพฤติปฏิบัติตามเพื่อบังเกิดผลดีที่แท้จริงด้วยผลแห่งจริยธรรมทางกาย จริยธรรมทางวาจา และจริยธรรมทางใจ (ศุวีตน์ จันทรจำนง, 2540: 307-309) เช่น

จริยธรรมทางกาย

ไม่กราบไหว้รูปเคารพ

ไม่ดูหมิ่นในพระคัมภีร์และในคำสอนของพระนะบี ไม่เอนเอียงไปทางศาสนาอื่น

ไม่กระทำความสกปรกให้เกิดขึ้นกับพระคัมภีร์ และพระนามแห่งอัลเลาะห์เจ้า

ไม่ประพฤติดนเป็นอุปสรรคต่อผู้ที่ประสงค์จะนับถือศาสนาอิสลาม

ไม่แสดงกิริยาท่าทางอันเกี่ยวกับพิธีกรรมในศาสนาอื่น

จริยธรรมทางวาจา

ไม่พูดว่าตนได้เห็นพระอัลเลาะห์
 ไม่พูดว่าตนได้สนทนากับพระอัลเลาะห์
 ไม่พูดว่าพระอัลเลาะห์ทรงมีความงดงาม
 ไม่ยกเอาพระนามของพระองค์มาอ้างในการกระทำอันไม่บังควร
 ไม่กล่าวหาหรือนินทาพี่น้องมุสลิมว่าเป็นผู้ปฏิบัตินอกกลุ่มนอกทาง
 ไม่พูดในสิ่งที่ทำไม่ได้ว่าทำได้ สิ่งที่ทำได้อ่าพูดว่าทำไม่ได้
 ไม่ด่า ไม่สาปแช่งพระนะบี
 ไม่นำคำศักดิ์สิทธิ์ในศาสนามาพูดเล่น ฯลฯ
จริยธรรมทางใจ
 ไม่สงสัยพระอัลเลาะห์เจ้าว่าทรงเป็นผู้สร้างสรรพสิ่ง
 ไม่สงสัยความเป็นศาสนทูตของพระนะบีมะหะหมัด
 ไม่สงสัยในคัมภีร์อัล กุรอาน ว่าเป็นบัพัญญูติของพระอัลเลาะห์
 ไม่สงสัยในพระมะหะหมัดว่าทรงเป็นนะบีมิ่งที่สุดท้าย
 ไม่ครุ่นคิดว่าจะเลิกนับถือศาสนาอิสลาม
 ไม่สงสัยในเรื่องพิธีกรรมต่าง ๆ
 ไม่สงสัยในอำนาจแห่งพระอัลเลาะห์เจ้า ฯลฯ

หลักคำคัญบางประการของศาสนาอิสลาม

สุฟัตรา สุภาพ (2536: 93) ได้กล่าวถึงหลักคำคัญบางประการของศาสนาอิสลามไว้
 ดังนี้

1. ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ
2. เชื่อว่าการมีเคราะห์ดีหรือเคราะห์ร้ายที่ตนได้รับเป็นพระบัญชาของพระ
 มะหะหมัด ตลอดจนเชื่อมั่นรัก มีสวรรค์ โดยใครทำดีจะได้ไปสวรรค์ ใครทำชั่วจะต้องไป
 นรก
3. ไม่เสพสุรา ไม่เล่นการพนัน ไม่พูดหยาบคาย
4. ชายมีภรรยาได้ 4 คน (โดยจะต้องให้ภรรยาทุกคนมีความสุขและสิทธิเท่าเทียม
 กัน ถ้าเลี้ยงให้เขามีความสุขไม่ได้ก็ไม่ควรมี หรือฐานะไม่ดี (ยากจน) ก็ไม่ควรมีภรรยาหลาย
 คน ควรเฉพาะที่ตนสามารถเลี้ยงดูอย่างมีความสุขได้ เช่น คนหนึ่งหรือสองคน เป็นต้น)

5. มีศีลตลอดปีหนึ่งประมาณ 29-30 วัน ประชาชนทุกชั้นตั้งแต่พระเจ้าแผ่นดินจนถึงคนธรรมดาไม่ว่าจะมั่งมีหรือยากจน จะต้องถือศีลตลอดหรือถือบวชเช่นเดียวกันหมด ซึ่งพระมหากษัตริย์วางแผนการสอนเพื่อช่วยเหลือคนจน โดยให้สาวกสละรายได้แต่ละปีบางส่วนช่วยเหลือผู้ที่ยากจน ฉะนั้นการถือศีลตลอดเป็นการสอนคนว่า ผู้ที่ยากจนกว่านั้นมีสภาพอย่างไร ตลอดจนเป็นการสอนคนให้มีคุณธรรมให้ทำใจให้สงบ มีความอดทนและอดกลั้น เป็นต้น

วันสำคัญทางศาสนาอิสลาม

1. วันศุกร์ในทุกสัปดาห์ มุสลิมที่เป็นชายและบรรลุนิติภาวะตามหลักศาสนาแล้วต้องไปประกอบพิธีทางศาสนาที่มัสยิด จะขาดไม่ได้ยกเว้นแต่มีความจำเป็นจริง ๆ เท่านั้น การประกอบพิธีในเวลาหลังเที่ยง พิธีประกอบด้วย 2 ส่วนคือ การฟังบรรยายธรรมและการละหมาดร่วมกัน

2. วันตรุษหรือฮารีรายอ วันตรุษทางศาสนาอิสลามในหนึ่งปีมี 2 วันคือ วันอีดิลฟิฏริ และวันอีดิลอัฎฮา วันตรุษทั้งสองวันนี้ห่างกัน 70 วัน มุสลิมจะไปร่วมละหมาดและฟังการบรรยายธรรมที่มัสยิด โดยพาครอบครัวไปด้วยหลังจากการประกอบพิธีทางศาสนาที่มัสยิดเสร็จแล้ว ก็มีการสังสรรค์ผูกสัมพันธ์กัน ขอภักย์ต่อกัน ไปเยี่ยมญาติให้ความสนุกสนานแก่เด็ก ๆ และบริจาคทาน

วันอีดิลฟิฏริ เป็นวันตรุษวันแรกของปีวันนี้มีขึ้นหลังจากได้ถือศีลอดมาแล้วหนึ่งเดือน วันอีดิลฟิฏริหมายถึงวันรื่นเริงที่กลับสู่สภาพเดิมที่ไม่ต้องการถือศีลตลอด

วันอีดิลอัฎฮา เป็นวันตรุษหลังซึ่งตรงกับระยะเวลาที่มุสลิมเดินทางไปประกอบพิธีหัจญ์ พิธีทางศาสนาส่วนใหญ่คล้ายกับวันอีดิลฟิฏริ ส่วนที่แตกต่างกันก็คือในวันอีดิลอัฎฮาไม่มีการบริจาคชะกาฮฺ แต่มีการทำกุรบาน (การเชือดสัตว์ เช่น วัว ควาย แพะ แกะ เพื่อบริจาคทาน) (ไพศาล ไชยราบ, 2534: 78-79)

3.4 ศาสนาพุทธ

ความหมายของพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนา (Buddhism) คือศาสนาที่ถือว่าธรรมะเป็นความจริงสากล ที่ใครก็ตามหากสันทิเลศก็จะพบได้ด้วยตัวเอง แต่ผู้ที่ได้บำเพ็ญบารมีจนตรัสรู้ และสามารถตั้งพุทธบริษัทปัจจุบันขึ้นได้ คือ พระพุทธโคดม ซึ่งเป็นองค์หนึ่งในบรรดาสัมมาสัมพุทธเจ้ามากมายที่ได้เคยตั้งพุทธบริษัทมาแล้ว และที่จะตั้งต่อไปในอนาคต ยังมีพระพุทธเจ้าอีกมากที่ตรัสรู้แต่ไม่มีบารมีพอให้ตั้งพุทธบริษัทได้จึงให้ผลเฉพาะตัวเรียกว่า ปัจเจกพุทธเจ้า (กิริติ บุญเจือ, 2538: 121)

“พุทธศาสนา” คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดาของศาสนาพุทธ ทรงสั่งและทรงสอนพุทธศาสนิกชน พุทธพจน์ที่สั่งเรียกว่า คำสั่ง พุทธพจน์ที่สอนเรียกว่า คำสอน คำสั่ง หมายถึงข้อห้าม หรือข้อไม่ควรกระทำที่พระองค์บัญญัติวางไว้ในฐานะเป็นพุทธอาณัติ (อำนาจของพระพุทธเจ้า) เพื่อควบคุมความประพฤติของพุทธบริษัทให้เป็นระเบียบเรียบร้อยที่เรียกว่า ศีลหรือวินัย เป็นข้อห้ามไม่ให้กระทำ ใครขึ้นกระทำลงไปก็มีโทษตามบทบัญญัติ ส่วนคำสอน หมายถึง ข้ออนุญาตเป็นข้อแนะนำว่าสมควรประพฤติปฏิบัติตามอย่างยิ่ง เพราะเป็นหลักความดีงามที่มุ่งขัดเกลาจิตอริยาสัยของบุคคลให้ประณีตขึ้น ดึงคนออกจากความทุกข์ความเดือดร้อนจากอำนาจกิเลสต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลได้ประสบความสำเร็จตามสมควรแก่การประพฤติดของตน (คุณ โทจันทร์, 2537: 1)

สาเหตุที่ทำให้เกิดพุทธศาสนา

ศาสนาต่าง ๆ ในโลกนี้มีมากมายทั้งประเภทเทวนิยมนับถือพระเจ้าและประเภทเทวนิยมไม่นับถือพระเจ้าปฏิเสธพระเจ้า ต่างก็มีสาเหตุที่ทำให้เกิดแตกต่างกันไป เช่น ถ้าเป็นประเภทเทวนิยมก็จะมีสาเหตุมาจากความเชื่อ ความกลัวต่อพระเจ้า ต่อธรรมชาติ ความปราศจากความรู้ ความต้องการผลสนองตอบแทน ส่วนประเภทเทวนิยมก็มักจะมาจากสาเหตุคือ การคิดหาเหตุผลหรือการกระทำของตนเอง ตัวอย่างเช่น พุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาหนึ่งในประเภทเทวนิยมมีสาเหตุที่ทำให้เกิด พอสรุปได้ดังนี้

1. ความกลัว พุทธศาสนาเกิดจากความกลัว หมายความว่าเจ้าชายสิทธัตถะทรงกลัวต่อความเกิดแก่เจ็บตายซึ่งเป็นทุกข์กลัวต่อสาเหตุทำให้เกิดทุกข์ทั้งกลัวทั้งเกลียดทุกข์น่านับปการที่ปรากฏในโลกนี้จึงหาทางหนีจากทุกข์โดยการเสด็จหนีออกทรงผนวชแสวงหาโมกษธรรมและยอมเสียสละทรัพย์สมบัติอันมีค่านำนิยมศึมากมายรวมทั้งบุตรและภรรยาที่แสนจะน่ารักนั้นไป

2. การคิดหาเหตุผล พุทธศาสนาเกิดจากการคิดหาเหตุผลนี้ก็คือว่า เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกทรงผนวชนั้นได้พยายามศึกษาหาความรู้ทั้งจากอาจารย์ที่มีชื่อเสียงและด้วยพระองค์เองเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วทรงนำมาพิจารณาใคร่ครวญไตร่ตรองคิดหาเหตุผล บนพื้นฐานบารมีจนเกิดดวงปัญญาความคิดรวบยอดใหม่ขึ้นและในที่สุดก็ได้ตรัสรู้เป็นสัมมาสัมพุทธเจ้า

3. ความกรุณา พุทธศาสนาเกิดจากความกรุณา นั่นก็คือ เกิดจากพระมหากรุณาธิคุณของพระพุทธเจ้าผู้เป็นบรมศาสดา เมื่อได้ตรัสรู้แล้วก็มีพระทัยที่เปี่ยมล้นด้วยพระมหากรุณาธิคุณ คำนึงถึงบุคคลทั่วไปในโลกที่ตกอยู่ในห้วงแห่งความทุกข์ยากมากมายและเขาเหล่านั้นล้วน

แต่มีคบอดเพราะถูกอวิชาครอบงำไม่รู้จักทางที่จะเอาตัวรอดปลอดภัยจากทุกข์ได้ ก็ทรงสงสาร เพราะมหากรุณาธิคุณในพระทัย จึงตัดสินพระทัยออกแสดงธรรมเป็นการช่วยเหลือจนผู้ได้ธรรมจักขุมืดดวงตาเห็นธรรมะ ด้วยมากมายจึงกลายเป็นศาสนาได้นามว่า พุทธศาสนา หรือ ศาสนาพุทธมาตราบเท่าทุกวันนี้ (อุณ โทชันทร์, 2537: 2,4)

ประวัติของศาสนาพุทธ

พุทธศาสนา ถือกำเนิดขึ้นในชมพูทวีป เมื่อประมาณ 2500 กว่าปีมาแล้ว โดยเจ้าชาย สิทธัตถะ ผู้สืบเชื้อสายมาจากชนชาติอารยัน หรืออริยกะ เป็นชนเผ่าที่มีความเจริญรุ่งเรือง อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ร่วมกับเผ่ามัลลิกะหรือคราเวียน ซึ่งเป็นเผ่าพื้นเมืองเดิมที่เฝ้ายาคัย อยู่ในดินแดนดังกล่าวมาก่อน ชาวอารยันเป็นพวกที่สร้างอารยธรรมแห่งลุ่มแม่น้ำสินธุ และ เป็นผู้ให้กำเนิดแห่งคัมภีร์พระเวทอันเป็นที่มาของศาสนาพราหมณ์และศาสนาฮินดูในเวลา ต่อมา

พุทธศาสนาได้ถือกำเนิดขึ้นมาโดยเจ้าชายสิทธัตถะ ซึ่งต่อมาได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธ เจ้า พระองค์คือองค์ศาสดาในศาสนาอเทวนิยมที่สอนให้เชื่อในกฎธรรมชาติว่าสรรพสิ่งย่อม ดำเนินเป็นไปด้วยเหตุและปัจจัย หนีจากอำนาจแห่งการดลบันดาลตามความเชื่อในศาสนา พราหมณ์ไม่

ตามพุทธประวัติ เจ้าชายสิทธัตถะเป็นโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะ กษัตริย์ใน ตระกูลศากยวงศ์ผู้ครองกรุงกบิลพัสดุ์ เมืองหลวงของแคว้นสักกะกับพระนางสิริมหามายา ราชธิดาของกษัตริย์โกลิยวงศ์ผู้ครองนครเทวทหะ ทรงประสูติเมื่อวันศุกร์ ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ปีกจ 80 ปีก่อนพุทธศักราช ที่สวนลุมพินี (อยู่ภายในอาณาเขตของประเทศเนปาลใน ปัจจุบัน) หลังจากทรงประสูติได้เพียง 7 วัน พระนางสิริมหามายาสิ้นพระชนม์ พระเจ้า สุทโธทนะทรงมอบหมายให้พระนางปชาบดี ผู้ซึ่งเป็นพระมาตุจฉา (น้า) ของเจ้าชายเป็นผู้ อภิบาลเจ้าชายสิทธัตถะในเวลาต่อมา

เจ้าชายสิทธัตถะได้ทรงเริ่มศึกษาศิลปวิทยาจากพระอาจารย์วิศวามิตร ขณะที่มีพระ ชนมาอายุได้ 8 พรรษา เมื่อทรงเจริญวัยขึ้นพระองค์ทรงศึกษาจนมีความรู้แตกฉานในปรัชญา ของชาวอริยกะ เช่น คัมภีร์พระเวท เมื่อพระชนมายุได้ 16 พรรษา ทรงอภิเษกสมรส กับพระ นางยะโสธราพิมพา ราชธิดาของพระเจ้าสุปปพุทธะกับพระนางอมิตาแห่งราชวงศ์โกลิยะ กรุงเทวทหะ และเมื่อพระชนมายุได้ 29 พรรษาทรงมีพระโอรสชื่อ ราहुล ภายหลังการประสูติ พระโอรสราहुล เจ้าชายสิทธัตถะได้ตัดสินพระทัยออกบรพชาด้วยความเบื่อหน่ายในโลกีย วิสัย กับทรงเล็งเห็นโทษภัยแห่งทุกข์อันเกิดจากการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ทรงพิจารณาเห็นว่าเมื่อ

ธรรมดาในโลกมีของคู่กัน เช่น มีร้อนคู่กับมีเย็น มีทุกข์คู่กับมีสุข มีมืดมีสว่าง ย่อมจะมีทางอีก ฟากหนึ่งที่มีมนุษย์ไม่ต้องประสบกับปัญหาเกิด แก่ เจ็บ ตาย อีกต่อไป กับทรงเห็นว่าการที่จะ ค้นพบทางอันนำไปสู่ความหลุดพ้นเหล่านั้นได้จำเป็นต้องอาศัยเพศสมณะดังที่ผู้แสวงบุญ นัก บวช นักปราชญ์ในสังคมชาวชมพูทวีปสมัยนั้นนิยมปฏิบัติ

ภายหลังจากออกบรรพชา ณ ริมฝั่งแม่น้ำอนโนมอันเป็นพรมแดนระหว่างแคว้น สักกะกับแคว้นมัลละ พระองค์ก็ได้เสด็จมุ่งสู่แคว้นมคธอันเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมแห่ง การเรียนรู้ในสมัยนั้นเพื่อแสวงหาโมกขธรรมจากพระอาจารย์ 2 ท่าน คือ อาฬารดาบส กับ อุทกดาบส ภายหลังจากทรงศึกษาจากพระอาจารย์ทั้งสองจนมีความรู้แตกฉานแล้ว แต่ยังทรง เห็นว่า ความรู้และการปฏิบัติดังกล่าวยังไม่ใช่แนวทางที่จะทำให้พ้นทุกข์ตามที่พระองค์ประสงค์ จึง ทรงทูลลาอาจารย์ ออกเดินทางไปแสวงหาสังฆธรรมด้วยพระสติปัญญาของพระองค์เอง ทรง ทดลองด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การบำเพ็ญทุกรกิริยาด้วยการอดอาหารและทรมานพระวรกาย ตาม วิธีการที่นักบวชทั้งหลายในสมัยนั้นนิยมประพฤติดิปฏิบัติ ต่อมาทางเห็นว่าการกระทำดังกล่าว ไม่ใช่หนทางที่จะนำไปสู่การตรัสรู้ จึงทรงเลิกและเปลี่ยนมาบำเพ็ญเพียรพิจารณาด้วยทางสาย กลางโดยการทำจิตเข้าสู่สมาธิ ทรงใช้สติปัญญาวิจรรณญาณ พิจารณาจนบรรลุสังฆธรรมสำเร็จขึ้น ตอนของการตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้ตื่นโพธิ์ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชลา ใกล้ตำบลอุรุ เวลาเสนาณิกม อันเป็นสถานที่เงียบสงบในคืนวันเพ็ญ เดือน 6 เมื่อพระชนมายุ 35 พรรษา หรือก่อนพุทธศักราช 45 ปี

ธรรมะที่พระองค์ทรงค้นพบว่า เรียกว่า อริยสัจ 4 หรือความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค

ทุกข์ หมายถึง ปัญหาที่ก่อให้เกิดสภาพที่ทนอยู่ได้ยาก ภาวะที่คงทนอยู่ไม่ได้ โดยเฉพาะหมายถึงปัญหา หรือทุกข์ที่เกิดจากการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ที่มนุษย์ทุกคนต้องประสบ

สมุทัย หมายถึง สิ่งทั้งหลายทั้งปวงอันเป็นเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ ได้แก่ ตัณหา คือ ความทะยานอยาก ความดิ้นรน ความปรารถนา ความเส่นหา แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ กามตัณหา ความทะยานอยากในกาม อยากได้อารมณ์อันน่ารักใคร่ ภวตัณหา ความทะยานอยากยึดติดอยู่ในภพ อยากเป็นอยากอยู่ และวิภวตัณหา ความทะยานอยากในวิภพ อันหมายถึง ความถึงการที่ไม่อยากอยู่ ไม่อยากเป็น หรืออยากพราศพ้นดับสูญไปจากสิ่งไม่พึงปรารถนา

นิโรธ หมายถึง ภาวะที่เกิดจากการดับทุกข์ อันหมายถึง การดับแห่งตัณหา หรือ ภาวะของการปลอดทุกข์เพราะไม่มีทุกข์ที่จะเกิดขึ้น

มรรค หมายถึงแนวทาง หนทาง วิธีการ กรรมวิธี ในการดับทุกข์ ด้วยการดับปัญหา
ดับสาเหตุที่เป็นตัวก่อทุกข์ มีอยู่ 8 ประการ เรียกว่า มรรค 8 ซึ่งเป็นวิธีการแห่งการปฏิบัติด้วย
ศีล สมาธิ ปัญญา โดยการดำเนินชีวิตไปด้วยการกระทำ (กรรมวาที) และด้วยความเพียร
พยายาม (วิริยวาที) ที่ไม่ประมาท (อัปปรมาท) คือมีความเป็นอยู่อย่างไม่ขาดสติ ตามแนวทาง
สายกลางที่ไม่ห่อหุ้มและไม่ตึงเกินไป (มัชฌิมาปฏิปทา) (สุวณฺณ จันทรจันง, 2540: 310-312)

ตลอดระยะเวลา 45 ปี ตั้งแต่พระองค์ตรัสรู้ถึงปรินิพพาน พระองค์จาริกไปยังแคว้น
ต่างๆ ทางชมพูทวีปตอนเหนือ เพื่อเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระองค์ในพรรษาแรกหลัง
จากที่พระองค์ตรัสรู้ได้ 2 เดือน ตรงกับวันเพ็ญเดือนอาสาฬหะ (กลางเดือน 8) ทรงเทศนา
ธรรมจักกัปปวัตตนสูตร โปรดเบญจวัคคีย์ ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน การแสดงธรรมในครั้ง
นั้นถือว่าเป็นการแสดงพระปฐมเทศนา ซึ่งมีสาระสำคัญ 3 ประการคือ

1. ภาวะสุขโด่ง 2 ประการที่บรรพชิตไม่ควรปฏิบัติ ได้แก่ กามสุขัลลิกานุโยค คือ
การประกอบตนให้พัวพันหมกมุ่นอยู่ในกามสุข กับอัตตกิลมณานุโยค คือการประกอบตนให้
ลำบาก การทรมานตนเองด้วยหวังผลเพื่อบรรลุเป้าหมาย

2. มรรค 8

3. อริยสัจ 4

ต่อมา พระองค์ได้ทรงแสดงธรรมชื่อ อนัตตลักขณะสูตร แก่ปัญจวัคคีย์ อันหมายถึง
ธรรมที่เป็นอนัตตา หรือความไม่มีตัวตน 5 ประการ คือ

1. เป็นของสูญ เพราะเป็นเพียงการประสมเข้าขององค์ประกอบ

2. เป็นสภาพหาเจ้าของมิได้ ไม่เป็นของใครจริง

3. ไม่อยู่ในอำนาจไม่เป็นไปตามความปรารถนาไม่ขึ้นต่อการบังคับบัญชาของ
ใคร ๆ

4. เป็นสภาวะธรรมอันเป็นไปตามเหตุปัจจัย ไม่มีอยู่โดยลำพัง แต่เป็นไปโดย
สัมพันธ์อิงอาศัยกันอยู่กับสิ่งอื่น

5. มีสภาวะที่ตรงข้ามกับอัตตา

ต่อมาพระพุทธเจ้าได้เสด็จไปสู่ตำบล ยาสีสะ ใกล้แม่น้ำคยา ทรงแสดงธรรมชื่อ
อาทิตตปริยายสูตร โปรดชฎิล 3 พี่น้อง (ชฎิลคือนักบวชประเภทฤาษี เกล้าหม่มุ่นเป็นมวย มัก
นับถือลัทธิบูชาไฟ) มีผลทำให้ชฎิล 3 พี่น้องพร้อมทั้งบริวารอีกจำนวน 1000 คน เกิดความ
ศรัทธาออกบวชในพุทธศาสนาจนสำเร็จอรหันต์

ต่อมาวันหนึ่ง ได้มีนักบวชปริพาชก ชื่อ อุปติสสะ บุตรเศรษฐีวังคันตะกับนางสารี ผู้มีความรู้สูงเพราะเคยศึกษาเล่าเรียนมาจากสำนักอาจารย์สัจจชัยปริพาชก ผู้ตั้งสำนักสอนลัทธิตั้ง ณ กรุงราชคฤห์ ได้พบกับพระอัสสชิ สาวกองค์หนึ่งของพระพุทธเจ้าที่กำลังออกเดินบิณฑบาตอยู่ ท่านอุปติสสะเกิดความพอใจและชื่นชม (ปสาทะ) ในบุคลิกอันสำรวมซึ่งบ่งบอกถึงความเป็นผู้มีความสงบสุขทางจิตอย่างสูง จึงเดินตามไปรับใช้ปรนนิบัติระหว่างคัน เมื่อได้โอกาสอันเหมาะสมอุปติสสะจึงสอบถามถึงศาสนาและหลักธรรมที่พระอัสสชินับถืออยู่ พระอัสสชิตอบว่า ท่านบวชอยู่ในพระพุทธศาสนา ศาสดาของท่านชื่อว่าพระพุทธเจ้า ส่วนหลักธรรมนั้น ท่านไม่สามารถอธิบายได้แจ่มแจ้ง ครั้นเมื่ออุปติสสะขอร้องให้พระอัสสชิสรุปหลักธรรมโดยสังเขปให้ฟัง พระอัสสชิจึงสรุปหลักคำสอนของพระพุทธเจ้ามีใจความสั้น ๆ เป็นภาษาบาลีว่า

“เย ธมมา เหตุปฺปภาเว เตสํ เหตุ ตถาคโต เตสญฺจ โย นิโร โรจ วาที มหาสมโณ”

“ธรรมใดมีเหตุเป็นแดนเกิด พระศาสดาทรงแสดงเหตุแห่งธรรมและความดับแห่งธรรมนั้น”

ภายหลังจากที่อุปติสสะปริพาชกได้ฟังข้อสรุปธรรมเพียงสั้น ๆ จากพระอัสสชิก็ทราบทันทีว่า พระพุทธเจ้าทรงสอนถึงวิธีการดับทุกข์อันเป็นหนทางนำไปสู่โมกขธรรม คือ ความหลุดพ้นตามที่ตนปรารถนา จึงชวนโกณฑิยะเพื่อนปริพาชกไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อทูลขออุปสมบทในพระพุทธศาสนา เมื่อได้รับการอุปสมบทจากพระองค์ (เอหิกิกขุ อุปสัมปทา) แล้ว พระพุทธเจ้าทรงเรียกภิกษุอุปติสสะว่า พระสารีบุตร และเรียกภิกษุโกณฑิยะว่า พระโมคคัลลานะ ทั้งพระโมคคัลลานะและพระสารีบุตรได้สำเร็จอรหันต์ภายหลังจากอุปสมบทเพียง 7 และ 15 วันตามลำดับ ต่อมาทั้งสององค์ได้เป็นอัครสาวกของพระพุทธเจ้า โดยพระองค์ทรงมอบให้พระโมคคัลลานะเป็นอัครสาวกเบื้องซ้าย มีหน้าที่ควบคุมความประพฤติและฝึกอบรมพระบวชใหม่ ส่วนพระสารีบุตรเป็นอัครสาวกเบื้องขวา เนื่องจากมีความสามารถเป็นเอตทัคคะในทางปัญญาในระดับอุคฆติตัญญู จึงได้รับมอบหมายให้เป็นที่กำลังสำคัญของพระองค์ในการแสดงธรรม

กล่าวกันว่า พระสารีบุตรเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยาวัตรที่เป็นแบบอย่างหลายประการ เช่น เป็นผู้มีความกตัญญูสูง ดังที่ได้แสดงออกโดยการนอนหันศีรษะไปทางที่พระอัสสชิพำนักอยู่ รับเป็นอุปัชฌาย์ทำพิธีบวชให้กับภราดรพราหมณ์ ซึ่งหากนอุปการะไม่ได้ โดยได้รับมอบหมายจากพระพุทธเจ้าเพื่อระลึกถึงบิณฑบาตหนึ่งที่พื้ที่พราหมณ์ระเคยใส่ให้ เป็นอัครสาวกที่สมบูรณ์ด้วยขันติธรรมต่อคำว่ากล่าว เช่น ขอมรับคำแนะนำแม้จากสามเณร 7 ขวบ เป็นผู้เอา

ใจใส่อนุเคราะห์เด็กยากจนโดยการนำมาบรรพชา และเป็นผู้คอยเอาใจใส่ดูแลพระภิกษุ
อาพาธ เป็นต้น

หลังจากพระพุทธองค์ทรงมีพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะเป็นอัครสาวกขวา
ซ้ายแล้ว ได้มีปุราณปริพาชกอีก 250 คนมาขอบวชเป็นอริยสงฆ์ในพระพุทธศาสนา เมื่อรวม
กับอริยสงฆ์เดิมที่มาจากปุราณชฎิล 1000 องค์ พุทธศาสนาในขณะนั้นจึงมีอริยสงฆ์รวมทั้ง
สิ้นเป็นจำนวน 1250 รูป พระอรหันตสาวกเหล่านี้ต่างล้วนแต่อยู่ในตระกูลที่เคยนับถือศาสนา
พราหมณ์ ซึ่งคุ้นกับการทำพิธีลอยบาปเนื่องในวันสำคัญที่เรียกว่าคิวารাত্রี ในคืนวันเพ็ญ
เดือนมาฆะ (เดือน 3) มาก่อน ดังนั้นในโอกาสอันเป็นวันสำคัญนี้ พระอรหันตสาวกทั้งหลาย
ซึ่งต่างก็มีความคิดเห็นตรงกัน โดยมีได้นัดหมายได้พากันเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าในคืนวันดังกล่าว
นั้น

พระพุทธองค์เห็นว่าเป็นนิมิตรอันนำอัครจรรย จึงทรงถือโอกาสแสดง “โอวาทปาฏิ
โมกข์” โดยมีสาระสำคัญคือ การให้ละความชั่ว ให้สร้างกรรมดี และทำจิตใจบริสุทธิ์ผ่องใส
ที่เป็นบทสรุปอันเป็นแก่นแท้ของพุทธศาสนาแก่พระอรหันตสาวกทั้ง 1250 รูป เหตุการณ์ใน
คืนวันเพ็ญ เดือน 3 ในครั้งนั้น ทางพุทธศาสนาถือว่าเป็นวันจาตุรงคมหาสันติบาท เพราะถือ
กำเนิดขึ้นด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือสงฆ์ที่มาประชุมร่วมกันถึง 1250 รูปซึ่งต่าง
เป็นอรหันต์ สงฆ์ทุกรูปล้วนแต่เป็นเอหิภิกขุอุปสัมปทา สงฆ์ทุกรูปต่างมาประชุมร่วมกันโดย
ไม่ได้นัดหมาย และคืนวันนั้นตรงกับวันเพ็ญ เดือนมาฆะ (เดือน 3) ซึ่งต่อมา พุทธศาสนิกชน
เรียกว่า วันมาฆบูชา

พระพุทธเจ้า องค์พระศาสดาแห่งพุทธศาสนา ได้ทรงเลือกแสดงธรรมตามความ
เหมาะสมของผู้ฟังและผู้ประพฤดิธรรม ด้วยทรงมองเห็นว่ามนุษย์นั้นมีความสามารถทางปัญญาที่
แตกต่างกันเป็น 4 ประเภท คือ

1. อุกมตัตถัญญ ได้แก่ผู้มีภูมิปัญญาที่สามารถเรียนรู้และเข้าใจพระธรรมคำสอนได้
ทันทีเมื่อได้ฟัง บุคคลประเภทนี้พระองค์เปรียบเสมือนดอกบัวเจริญเต็มที่ที่ผลิผล์เหนือ
ระดับน้ำ เตรียมที่จะบานได้ทันทีเมื่อได้รับแสงจากดวงอาทิตย์

2. วิปจิตัญญ คือผู้สามารถเรียนรู้ได้เมื่อมีการอธิบายขยายความเพิ่มเติม เปรียบ
เสมือนดอกบัวที่ชูก้านมาถึงระดับพื้นน้ำรอที่จะผลิผล์ในวันรุ่งและเตรียมบานเมื่อได้รับแสง
ตะวัน

3. เนยยะ คือผู้อาจเรียนรู้ธรรมด้วยอาศัยความเพียรอย่างยิ่งยวดทั้งด้วยการฟัง การคิด การถาม การท่องบ่น เสมือนดอกบัวที่อยู่ใต้น้ำ ต้องการเวลาในการโผล่ขึ้นสู่พื้นผิวน้ำเพื่อเบ่งบานในโอกาสต่อไป

4. ปทปรมะ ได้แก่ผู้ซึ่งไม่อาจเรียนรู้และเข้าใจในพระธรรมวิเศษ แม้จะฟัง คิด และท่องบ่นอย่างไรก็ตาม เปรียบเสมือนบัวที่จมติดอยู่ใต้น้ำ

ด้วยการที่ทรงมองเห็นดังกล่าว พระองค์จึงทรงเลือกหัวข้อในการแสดงธรรมในแต่ ละกาลละบุคคล สถานที่ แยกต่างกัน นอกจากนี้ยังทรงพิจารณาตามศรัทธาปสาทะของผู้ที่ ต้องการเรียนรู้ธรรม ดังที่เคยทรงทำลายทิฐิมานะของพระประยูรญาติด้วยเรื่องมหาเวสสันดร ชาดก ทรงแสดงธรรมโปรดพุทธบิดาและพระประยูรญาติทั้งปวงภายหลังจนได้ดวงตาเห็น ธรรมด้วยสาระสำคัญว่าด้วยการประพาศุจริตเว้นการประพาศุจริตเพื่อชีวิตที่เป็นสุขทั้ง ในโลกนี้และโลกหน้า ทรงเลือกแสดงธรรมเรื่อง ทิศ 6 และหลักการใช้จ่ายทรัพย์ที่หามาได้ แก่ สิ่งกาลมถนอม ที่กำลังโปรยเมล็ดข้าวไว้ทั่วทิศทั้ง 6 ตามคำสั่งพรหมณ์ผู้เป็นบิดาก่อนถึงแก่ กรรม เป็นต้น

ภายหลังจากที่พระพุทธองค์ทรงท่องไปตามสถานที่ต่าง ๆ เพื่อประกาศหลักธรรม คำสอนทั้งในระดับที่เป็นศีลธรรมจริยธรรมและธรรมเบื้องสูงอยู่เป็นเวลานานร่วม 45 พรรษา พระองค์จึงได้ปลงอายุสังขาร อันหมายถึงการกำหนดระยะเวลาเสด็จดับขันธปรินิพพาน ณ ปาวาลเจดีย์ กรุงเวสาลี ภายหลังจากการออกพรรษาได้ 3 เดือน เนื่องจากการที่พระองค์ทรง ประชวรหนักระหว่างจำพรรษา ณ เวฬุคาม กรุงเวสาลี ทรงเห็นว่า การประกาศพระธรรมได้ สำเร็จสมที่ได้ตั้งพระทัยไว้เมื่อครั้งที่ทรงตรัสรู้ใหม่ ๆ ที่โคนต้นอชปาลนิโครธ กับทรงเห็นว่า พระศาสนาได้ตั้งมั่นประกอบด้วยพุทธบริษัท 4 อันได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา มี อรหันตสาวกที่มีความสามารถในการแสดงธรรมนำผู้คนให้สำเร็จได้ครบถ้วนทั้งประโยชน์ ปัจจุบัน (ทิฐุธรรมกัตถะ) ประโยชน์ภายนอก (สัมปรายกัตถะ) และประโยชน์สูงสุดอันหมายถึง นิพพาน (ปรมัตถะ) แทนพระองค์แล้ว ทรงตรัสโอภาสปริยายนิมิตแก่พระอานนท์ แต่เนื่อง จากพระอานนท์ไม่สามารถรับรู้จึงไม่ได้ทูลขอให้ทรงเจริญอุทฺธิบาทภวานาต่ออายุ พระพุทธ องค์จึงทรงปลงอายุสังขารด้วยการตั้งจิตว่าจะเสด็จดับขันธปรินิพพานนับแต่นั้น ไปอีก 3 เดือน คือในปี พ.ศ. 60 เมื่อพระชนมายุได้ 80 พรรษา (สุวัณณ์ จันทรวงศ์, 2540: 313-316)

องค์ประกอบสำคัญของพุทธศาสนา

บุญมี แทนแก้ว (2538: 6-8) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญของพุทธศาสนาไว้ดังนี้

1. พระศาสดาหรือพระพุทธเจ้า

นับเป็นองค์ประกอบสำคัญอันดับแรก ถ้าไม่มีพระศาสดาก็ย่อมไม่มีพระพุทธศาสนาแน่นอน พระพุทธเจ้าในที่นี้หมายถึงพระพุทธเจ้าในฐานะที่เป็นบุคคลดังเราท่านทั้งหลายนี้แหละ แต่ทรงเป็นคนพิเศษกว่าเรา คือ

1. เป็นผู้ที่มีปัญญาเฉลียวฉลาดยิ่งกว่าคนธรรมดามากนัก ปัญญาของพระองค์ไม่มีขอบเขตจำกัด ทรงคิดได้กว้างไกล ลึกซึ้ง ละเอียดยิ่งข้อนี้เราเรียกว่า พระปัญญาคุณ

2. ทรงมีความบริสุทธิ์ยิ่ง คือไม่ติดข้องอยู่ในความโลภ ความโกรธ ความหลง สิ่งเหล่านี้ไม่มีในพระทัยอีก ทรงเป็นผู้เสียสละเพื่อชาวโลก โดยไม่หวังผลตอบแทนสละทรัพย์สมบัติ สละข้าทาสบริวาร พระมเหสี พระโอรสที่รักยิ่ง ต่อมาทรงละความอาฆาตพยาบาท สละภพชาติที่มีผู้นำมาถวาย ไม่ทำร้ายใคร ข้อนี้เรียกว่า บริสุทธิคุณ

3. ทรงมีพระมหากรุณาต่อสัตว์โลกทั้งปวงนี้เรียกว่า พระมหากรุณาคุณ

2. พระธรรม

พระธรรมนับว่าเป็นส่วนประกอบที่สำคัญยิ่งข้อหนึ่ง เป็นแก่นของศาสนาเป็นสิ่งที่พุทธศาสนิกชนทั่วไปศึกษาและปฏิบัติ เป็นต้นของศาสนาแทนพระพุทธเจ้าเมื่อพระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว

คำว่าธรรม แบ่งกันศึกษาได้หลายรูปแบบ เช่น

1. แบ่งเป็นสภาวะธรรม คือสิ่งที่มีอยู่เป็นอยู่โดยธรรมชาติของมันเอง กับคุณธรรม คือ ข้อปฏิบัติที่คนปฏิบัติตามแล้วเกิดความเจริญรุ่งเรือง

2. แบ่งเป็น รูปธรรม คือสิ่งที่สามารถสัมผัสได้ด้วยประสาททั้งห้า กับนามธรรม คือธรรมะฝ่ายที่ไม่อาจสัมผัสได้ด้วยประสาททั้งห้า

3. แบ่งเป็น โลกีย์ธรรม คือธรรมสำหรับคนสามัญทั่วไปปฏิบัติกับโลกุตรธรรม คือธรรมที่ผู้บรรลุนิพพานพระอรหัตต์ปฏิบัติ

4. แบ่งเป็น กุศลธรรม คือธรรมฝ่ายที่เป็นความดี อกุศลธรรม คือธรรมฝ่ายที่ไม่ดี และอัปยาคธรรม คือธรรมกลาง ๆ ไม่ดีไม่ชั่ว

5. แบ่งเป็น สังขตธรรม คือธรรมฝ่ายที่มีการปรุงแต่ง หรือผสมกันขึ้นกับอสังขตธรรม คือธรรมฝ่ายที่ไม่มีการปรุงแต่ง

6. แบ่งเป็น ความจริงสมมุติ (สมมุติสัจจะ) คือความจริงที่เราสมมุติเอากับความจริงแท้ (อริยสัจจะ) คือความจริงแท้ในตัวเอง เป็นต้น การแบ่งเหล่านี้แบ่งเพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาทำให้มองเห็นได้ง่าย

ธรรมนี้ในปัจจุบันได้จัดรวบรวมเป็นหมวดหมู่ เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เรียกว่าพระไตรปิฎก แบ่งเป็น 3 ปิฎกใหญ่ ๆ คือ

1. พระสุตตันตปิฎก รวบรวมเรื่องคำสอนที่มีเรื่องประกอบ (นิทาน)
2. พระวินัยปิฎก รวบรวมเรื่องเกี่ยวกับพระวินัย
3. พระอภิธรรมปิฎก รวบรวมเรื่องเกี่ยวกับพระธรรมอันเป็นธรรมะล้วน ๆ

ไม่มีเรื่องประกอบ

3. พระสงฆ์

องค์ประกอบสำคัญอย่างที่สามคือ พระสงฆ์ พระสงฆ์นั้นแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. สมมุติสงฆ์ หมายถึงผู้ที่ออกบวช ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามแนวคำสอนของพระพุทธเจ้าแต่ยังไม่ได้บรรลุนิพพานถึงขั้นเป็นพระอริยบุคคลขั้นใดขั้นหนึ่ง คือ

ก. พระโสดาบัน ละสังโยชน์ได้ 3 ข้อแรก

ข. พระสกทาคามี ละสังโยชน์ได้ 3 ข้อเช่นเดียวกับพระโสดาบัน แต่ขั้นนี้ยังทำราคะโทสะ โมหะให้เบาบางลงมาก

ค. พระอนาคามี ละสังโยชน์ได้ 5 อย่าง

ง. พระอรหันต์ ละสังโยชน์ได้ทั้ง 10 อย่าง

สังโยชน์ 10 มี สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส กามราคะ ปฏิฆะ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ และอวิหชา

2. อริยสงฆ์ หมายถึงผู้ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามคำสอนของพระพุทธเจ้า จนได้บรรลุนิพพานเป็นพระอริยบุคคลขั้นใดขั้นหนึ่งดังกล่าวมา

หน้าที่สำคัญของพระสงฆ์ มีมากมายอาจพอสรุปได้ดังนี้

1. ปฏิบัติตามคำสอนอย่างเคร่งครัด
2. รักษาพระศาสนาให้ดำรงอยู่ตลอดไป
3. นำคำสอนมาเผยแผ่ สั่งสอนอบรมประชาชน

พิธีกรรมทางพุทธศาสนา

สุวรรณ จันทรวงศ์ (2540: 321-323) ได้กล่าวถึงพิธีกรรมทางพุทธศาสนาไว้ดังนี้คือ

1. **พิธีอุปสมบท** คำว่า อุปสมบท หมายถึงการรับคนเข้าหมู่ ในปัจจุบัน หมายถึง การบวชพระ (ส่วนคำว่า บรรพชา หมายถึงการบวชเณร) เดิมพระพุทธรเจ้าทรงบวชให้ด้วยการเปล่งวาจาว่า เอหิภิกขุ อุปสัมปทา ต่อมาทรงมอบหมายให้พระอรหันตสาวกจัดการบวชตาม พุทธบัญญัติเรียกว่า ติสรณคมนุสัมปทา กล่าวคือให้ผู้ขอบวชเปล่งวาจาขอสมาทานถึง ไตรสรณคมน์ อันมีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง ภายหลังได้ยกเลิกวิธีการบวชดังกล่าว และบัญญัติให้ใช้วิธีบวชที่เรียกว่า อุตตัจจุตถกรรม คือมีการประกาศ 4 ครั้งเพื่อขอความเห็นชอบต่อหน้าคณะสงฆ์ที่เรียกว่า อุตติ และอนุสาวนา ซึ่งเป็นการบวชที่ใช้มาจนถึงปัจจุบัน โดยผู้ขอบวชจะต้องมีคุณสมบัติตามที่บัญญัติไว้ เช่นจะต้องมีศรัทธาเลื่อมใสในพุทธศาสนา มีอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ ไม่เป็นผู้ที่มีโรคติดต่อกันเป็นที่น่ารังเกียจบางชนิด ได้รับความยินยอมจากบิดามารดาหรือทางราชการ มีพระอุปชฌาย์ให้คำแนะนำดูแลเกี่ยวกับข้อวัตรปฏิบัติและมีพระกรรมวาจาจารย์ให้คำแนะนำเกี่ยวกับปัจจัยสำหรับยังชีพที่เรียกว่านีสัย 4

เป้าหมายหลักในการอุปสมบทมี 3 ประการ คือ การศึกษาพระธรรมวินัย การบำเพ็ญศีลสมาธิภาวนา และการประพฤติวัตรปฏิบัติ เถยวัตร คือการสำรวมอิริยาบถตามพระวินัย งดเว้นในอภยกิจ 4 ได้แก่ การเสพเมถุน ลักทรัพย์ ฆ่าสัตว์ และอวดอ้างคุณวิเศษ

2. **พิธีทอดกฐิน** คำว่ากฐิน เดิมหมายถึง สะดิง คือ ไม้ที่ใช้ซึ่งสำหรับเย็บจีวรของภิกษุ การทอดกฐิน หมายถึงการถวายผ้ากฐินแก่ภิกษุเพื่อนำไปตัดเย็บเป็นอันตราวาสก (สบง-ผ้าถุง) อุตตราสงฆ์ (จีวร-ผ้าห่ม) หรือสังฆาฏิ (ผ้าห่มกันหนาวหรือผ้าทาบไหล่) เดิมกฐินเป็นกิจของสงฆ์โดยเฉพาะที่จะไปเก็บเศษผ้าไม่มีเจ้าของที่มีผู้ทิ้งไว้ตามป่าหรือตามป่าช้ามาตัดเย็บเป็นจีวรและทำการซ่อมเพื่อใช้เองที่เรียกว่า กราลกฐิน ต่อมาผู้มีจิตศรัทธาในพระพุทธศาสนา ขอจัดถวายในครั้งพุทธกาล ซึ่งพระพุทธรเจ้าทรงประทานพุทธานุญาตให้รับได้ เนื่องจากผ้ากฐินที่มีผู้นำมาถวายไม่พอเพียงกับจำนวนภิกษุที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก พระพุทธองค์จึงทรงบัญญัติเป็นสิกขาบทกำหนดคุณสมบัติของภิกษุผู้ควรได้รับผ้ากฐินได้ เช่น เป็นภิกษุที่บวชมาแล้วอย่างน้อย 3 พรรษา มีความรอบรู้ในพระธรรมวินัยและได้รับความเห็นชอบจากคณะสงฆ์ และรับผ้ากฐินที่มีผู้นำมาทอดภายในระหว่างวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึงกลางเดือน 12 รวมระยะเวลาในการทอดกฐิน 29 วัน

3. **พิธีเกี่ยวกับวันสำคัญทางศาสนา** พุทธศาสนাজัดให้มีวันสำคัญเพื่อน้อมรำลึกถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์พระศาสดา คือ

ก. พิธีวิสาขบูชาตรงกับ วันเพ็ญ เดือน 6 ซึ่งพุทธศาสนิกชนชาวไทยถือว่ามีความสำคัญ ตรงกับวันประสูติ วันตรัสรู้ และวันปรินิพพานของพระพุทธเจ้า ในประเทศไทย ตามประวัตินี้ ปรากฏว่าได้จัดให้มีพิธีกรรมทางศาสนาในวันวิสาขบูชามาตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นราชธานีมาจนถึงปัจจุบัน พุทธศาสนิกชนจะนำดอกไม้ธูปเทียนสำหรับเป็นพุทธบูชาไปยังวัด พวกกันเดินเวียนเทียนเพื่อทำจิตเป็นสมาธิ เดินทักษิณาวรรต รอบพระอุโบสถ 3 รอบ แล้วนำดอกไม้ธูปเทียนไปวางไว้ ณ ที่สักการะบูชา เสร็จแล้วต่างเข้าประชุมในโบสถ์ ฟังพระสงฆ์ทำวัตร สวดมนต์ และสดับพระธรรมเทศนา เป็นเสร็จพิธี

ข. พิธีมาฆบูชาตรงกับขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ของทุก ๆ ปี เป็นวันที่พุทธศาสนิกชนน้อมรำลึกถึงวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์แก่ภรรตสาวกที่ต่างล้วนเป็นเอหิภิกขุอุปสัมปทา จำนวน 1250 รูปที่มาประชุมพร้อมกันเพื่อเฝ้าพระพุทธองค์ที่ประทับอยู่ ณ เวฬุวันาราม ในวันดังกล่าว พุทธศาสนิกชนจะพากันใส่บาตร ทำจิตให้บริสุทธิ์ และนำดอกไม้ธูปเทียนไปถวายเป็นพุทธบูชาตามวัดต่าง ๆ ในตอนค่ำที่จัดให้มีการเดินเวียนเทียน ทำจิตเป็นสมาธิ น้อมรำลึกถึงองค์พระศาสดาเสร็จแล้วนำดอกไม้ธูปเทียนเหล่านั้นไปวาง ณ ที่สักการบูชา เข้าโบสถ์ สวดมนต์ ฟังธรรมเทศนา เรื่องจาตุรงคสันนิบาตและโอวาทปาฏิโมกข์

ค. พิธีอาสาฬหบูชา เป็นวันที่คณะสังฆมนตรีเสนอแนะต่อทางรัฐบาลเมื่อ พ.ศ. 2501 ให้วันขึ้น 15 ค่ำ เดือนอาสาฬหะ (เดือน 8) เป็นวันสำคัญทางพุทธศาสนาอีกวันหนึ่ง เพื่อระลึกถึงเหตุการณ์ในครั้งพุทธกาล ที่เกิดขึ้นภายหลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้ 2 เดือน ได้เสด็จไปแสดงปฐมเทศนาพระธรรมจักรที่ป่าวิคตคนสูตรโปรดปัญจวัคคีย์จนดวงตาเห็นธรรม บังเกิดความเลื่อมใสศรัทธาทูลขอบวชในพระพุทธศาสนาเป็นเอหิภิกขุอุปสัมปทาจนสำเร็จอรหันต์ ในวันดังกล่าว พุทธศาสนิกชนจะเจริญภาวนามัยกุศลตามอัธยาศัยเพื่อน้อมระลึกถึงพระบรมศาสดาและเตรียมทำบุญต่อในวันรุ่งขึ้น คือวันแรม 1 ค่ำ ซึ่งเป็นวันเข้าปฐมพรรษา

4. พิธีกรรมอื่น ๆ นอกจากพุทธศาสนิกชนจะถือโอกาสบำเพ็ญศิวภาวนาในวันสำคัญทางศาสนาดังกล่าวแล้ว ยังมีพิธีกรรมทางศาสนาอื่น ๆ ที่ควรทราบ เช่น

ก. พิธีรักษาอุโบสถศีล หมายถึงการรักษาศีล 8 ในวันอุโบสถหรือที่เรียกว่าวันพระ ซึ่งตรงกับวันขึ้นและวันแรม 8 ค่ำและ 15 ค่ำ พร้อมกับการเข้าฟังธรรมเทศนาที่วัด เพื่อแสวงหาความสงบทางด้านจิตใจของเหล่าอุบาสกอุบาสิกาทั้งหลายที่เคร่งในการปฏิบัติธรรม

ข. พิธีอัฐมีบูชา เป็นวันที่ระลึกในโอกาสคล้ายวันถวายพระเพลิงพระบรมศพของพระพุทธเจ้าที่เวียนมาบรรจบในรอบปี ซึ่งตรงกับวันแรม 8 ค่ำ เดือน 6

ก. พิธีทอดผ้าป่า เป็นพิธีบำเพ็ญกุศลของพุทธศาสนิกชนผู้มีจิตศรัทธาปฏิบัติเพื่อทำนุบำรุงพุทธศาสนาในทุกโอกาสที่ผู้มีจิตศรัทธาต้องการทำบุญส่วนใหญ่มักนิยมทำกันหลังเทศกาลออกพรรษา พิธีทอดผ้าป่ามีประวัติความเป็นมาจากสมัยหนึ่งในพุทธกาลที่พระพุทธเจ้ายังไม่ทรงอนุญาตให้ภิกษุรับผ้าจีวรจากชาวบ้าน ภิกษุที่ขาดแคลนจำเป็นต้องเที่ยวเสาะแสวงหาผ้าเปลือกไม้หรือผ้าบังสุกุลหรือผ้าห่อศพที่มีผู้ทิ้งไว้ตามป่าช้ามาซักฟอกตัดเย็บซ่อมให้เป็นจีวร ชาวบ้านผู้มีจิตศรัทธาในพระศาสนาในสมัยนั้นมองเห็นความลำบากของภิกษุในเรื่องนี้จึงคิดจะบำเพ็ญกุศลโดยขอรับเป็นภาระในการจัดผ้าถวาย แต่เพื่อมิให้เป็นการขัดต่อพุทธบัญญัติ จึงพากันนำผ้าดังกล่าวไปวางทิ้งไว้ ณ สถานที่ที่ภิกษุผ่านไปมามองเห็นได้สะดวก พิธีการเช่นนี้ได้กลายมาเป็นพิธีทอดผ้าป่าในปัจจุบัน